

Outlook 2023

Inleiding

Voor het maken van beleid voor de overheid is het van eminent belang, dat hetgeen in de afgelopen jaren is geïmplementeerd op basis van cijfers wordt geëvalueerd. In dat kader wordt in deze paragraaf onze economie voor de periode 2015-2021 (evaluatieperiode) geanalyseerd en vervolgens worden m.b.v. het Surya rekenmodel projecties gemaakt, die gebaseerd zijn op veronderstellingen voor 2022 en 2023. De meeste cijfers in deze analyse tot met 2021 zijn gerealiseerd en daar waar er geen realisaties beschikbaar zijn, is er gewerkt met voorlopige data. In deze paragraaf komen achtereenvolgens aan de orde: de veronderstellingen van de baseline, de analyse daarvan en een optimistisch scenario.

1 Basisscenario

Het Baseline scenario geeft de ontwikkeling van de economie weer, waarbij de assumpties die hieraan ten grondslag liggen gebaseerd zijn op de voortzetting van het huidige beleid en de groeitrend van de belangrijkste exportsectoren.

1.1. Assumpties Basisscenario

Reële sector:

Goudsector

- Het exportvolume van de goudsector zal in 2022 respectievelijk 2023 uitgaande van een schatting ten opzichte van het voorafgaand jaar, afnemen met 13,8% en 3,0%, vanwege een verwachte gedaalde productie van de multinationals.
- De wereldmarktprijs voor goud zal volgens de projecties van de Wereldbank in 2022 dalen van USD 1.795 naar USD 1.750 (-2,5%) en deze zal in 2023 naar verwachting verder afnemen tot USD 1.730 (-1,1%) per troy ounce;

Aardolie sector

- Het exportvolume van de geraffineerde aardolieproducten zal vanaf 2022 constant worden gehouden op het niveau van 2021 nl. 2.616.000 barrels.
- Volgens projecties van de Wereldbank zal de prijs van olie op de wereldmarkt stijgen van USD 70 per barrel in 2021 naar USD 74 (5,7%) in 2022, waarna deze in 2023 zal dalen tot USD 65 per barrel (12,2%).
- De exportvolumes en prijzen, welke geprojecteerd zijn door de goudbedrijven, Staasolie en de houtsector zijn meegenomen in de baseline. Daar waar er geen prijzen zijn geprojecteerd door de desbetreffende sector worden de projecties van de Wereldbank gebruikt.
- De toerismesector zal geleidelijk aan herstellen, waarbij rekening wordt gehouden met de nationale en de internationale ontwikkelingen m.b.t. de Covid-19 pandemie. De verwachting is dat in 2026 het aantal toeristen ongeveer op het niveau van 2019 zal zijn.
- De export van rijst zal jaarlijks met 5% groeien, terwijl de exporten van de overige sectoren worden gehouden op het niveau van 2021.

Overheidsfinanciën:

Inkomstenverhogende maatregelen¹

- Verhoging van royalty's voor de kleinschalige goudsector per januari 2022 van 2,5% naar 4,5%;
- Aanpassing van omzetbelasting op importen van 10% naar 12% in november 2020 en per 1 oktober 2021 de unificatie van de Omzetbelasting naar 12% voor alle goederen en diensten.
- *De invoering van de belasting op bruto toegevoegde waarde in 2023.*
- *De importgoederen laten screenen door een Containerscan in 2022.*
- *Het herschikken van vrijstellingen op kapitaalinvesteringen en halffabricaten.*
- *De aanpassing van tarieven van grondhuurbelasting (10% van het begrote bedrag is meegenomen).*
- *De conversie en de verkoop van domeingronden (10% van het begrote bedrag is meegenomen).*

Uitgaven verlagende maatregelen

- Het rationaliseren van de BAZO health care voorziening.
- Het afbouwen van de subsidie op elektriciteit, waardoor de elektriciteitstarieven gerationaliseerd worden.

Uitgaven in de Sociale sfeer (maatregelen)

- De verschuiving van object naar subjectsubsidie voor elektriciteit vanaf juli 2021;
- Algemene Oudedagsvoorziening (AOV) is per november 2020 verhoogd van SRD 525,- naar SRD 750, vanaf juni 2021 naar SRD 1.000,- en m.i.v. 1 maart 2022 naar SRD 1.250,- per maand; Daarnaast is er SRD 50 mln gereserveerd voor seniorenburgers die slechts afhankelijk zijn van een AOV uitkering, maar ook voor gepensioneerden, waarvan de pensioenen laag zijn. Deze doelgroep zal een aangepaste AOV uitkering ontvangen.
- Algemene Kinderbijslag (AKB) is per november 2020 verhoogd van SRD 50 naar SRD 75,- en vanaf juni 2021 naar SRD 125,- per maand;
- Financiële bijstand voor mensen met een beperking (MMEB) is verhoogd van SRD 325,- naar SRD 500, vanaf juni 2021 naar SRD 750,- en m.i.v. 1 maart 2022 naar SRD 1.750,- per maand;
- Financiële bijstand voor zwakke huishoudens (ZWHH) is verhoogd van SRD 33 naar SRD 500, vanaf juni 2021 naar SRD 1000,- en m.i.v. 1 maart 2022 naar SRD 1.250 per maand;
- Het incorporeren van de ondersteuningstoelage voor ambtenaren van SRD 1.000,- en de koopkrachtversterkingstoelage van SRD 800 per maand voor ambtenaren in hun bezoldiging en daarbovenop een salarisaanpassing van 17% per Januari 2022 en een 8% salariscorrectie vanaf Juli 2022.

---

¹ De gecursifeerde maatregelen zijn nog niet geïmplementeerd

- Een ondersteuningstoelage voor gepensioneerden van SRD 750 per maand, vanaf juni 2021;
- Vanaf september 2021 ontvangen de gepensioneerden een belastingvrije koerscompensatie van SRD 490 per maand.

Overige assumpties:

- De trekkingen en aflossingen, alsook de interestbetalingen, welke geprojecteerd zijn door het ministerie van Financiën zijn meegenomen in de baseline De inkomsten en uitgaven van de overheid zijn vanaf 2022 modeluitkomsten, die zodanig zijn aangepast dat ze in lijn zijn met de projecties van het ministerie van Financiën.
- De salarisverhogingen van de ambtenaren, de aanpassingen van de sociale voorzieningen, alsook de verhoging van de belastingvrije som voor loonbelasting per 1 januari 2022 van SRD 220,50 naar SRD 4.000,- per maand zijn ook meegenomen in de projecties van de overheidscijfers.
- Er wordt verondersteld dat de wisselkoers vanaf 2022 stabiel blijft op het niveau van SRD 21 voor een Amerikaanse dollar.
- De monetaire en de betalingsbalanscijfers worden vanaf 2022 door het model geschat.
- De reële groei van het BBP is in lijn met de projecties van het BBP model.

1.2 Analyse Basisscenario

1.2.1 Overheidsfinanciën

Gedurende de periode 2015-2020 kampte de overheid met structurele tekorten op de begroting en zij stond begin 2020 voor een grote uitdaging, aangezien er haast geen mogelijkheid meer was om het buitensporig tekort van de overheid te financieren met buitenlandse leningen. In plaats van een herstructureringspakket uit te voeren, werd het financieringstekort in 2020 ter waarde van 12% van het BBP monetair gefinancierd. Deze monetaire financiering had negatieve consequenties op de rest van de economie.

Ontvangsten

De overheidsontvangsten laten in nominale termen een stijging zien van SRD 3,7 mld in 2015 naar ruim SRD 7,0 mld in 2020. Deze stijging zet zich voort in 2021 naar ruim SRD 16 mld in 2021. De forse toename van de ontvangsten in 2021 kan toegeschreven worden aan de inkomstenverhogende maatregelen, die geëffectueerd zijn in het kader van het Herstelplan (zie tabel 1).

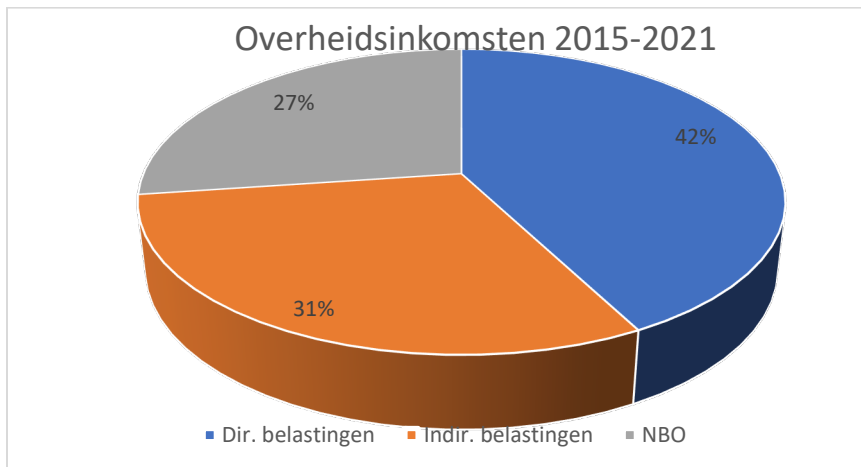
Tabel 1: De Resultaten van het Baselinescenario

Tabel 1 Resultaten Baselinescenario april 2022									
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Economische groei	0,0	-4,9	1,6	4,9	1,1	-15,9	-3,5	1,6	2,0
BBP lopende marktprijzen in mln. SRD	17.515	20.663	26.893	29.822	31.483	38.353	38.624	54.537	60.291
Netto reele lonen bedrijven (% verandering)	-7,4	-27,4	-10,9	-5,1	-3,2	-23,9	-32,8	-6,8	8,6
Idem, Index 2019=100						76,1	51,1	47,7	51,8
Netto reele lonen overheid (% verandering)	8,4	-33,4	-2,3	20,5	27,5	-8,9	-16,3	-18,8	-2,2
Consumptie van de gezinnen (volume verandering in%)	6,0	-13,0	-7,1	-8,9	6,4	-37,8	-40,7	-20,5	5,5
Consumptie van de overheid (volume verandering in %)	-46,6	-79,3	164,3	-48,1	8,3	50,1	1,3	130,4	6,7
Totale investeringen in mln USD	2141	922	946	1259	1350	216	617	1299	1569
Arbeidsplaatsen bij de bedrijven (% verandering)	-4,4	-5,2	4,7	7,5	-1,2	-27,5	-27,0	-0,9	2,2
Sector overheid:									
Totale inkomsten in mln. SRD	3.650	3.519	5.114	5.970	6.434	7.065	16.010	21.262	25.742
Belasting inkomsten	2.720	2.586	3.544	4.142	4.717	5.132	11.831	14.206	17.662
Niet-belasting inkomsten	930	933	1.570	1.828	1.718	1.934	4.039	6.506	8.080
Schenkeningen	0	0	0	0	0	0	140,2	549,7	
Totale uitgaven in mln. SRD	5.254	5.697	7.354	8.984	12.291	11.363	15.119	22.160	25.848
Personele uitgaven	1.533	1.602	1.922	2.414	3.251	4.035	4.664	5.845	6.721
Subsidies	1.769	1.750	2.404	3.501	4.218	3.815	6.564	7.538	7.726
Materiele uitgaven	1.273	1.093	1.119	871	1.818	1.257	1.657	4.160	4.959
Interest	249	516	672	1.010	913	1.411	1.251	2.217	2.980
Kapitaal uitgaven	431	736	1.237	1.188	2.092	845	983	2.400	3.461
Overall balance in mln SRD	-1.604	-2.178	-2.240	-3.014	-5.857	-4.298	891	-898	416
Netto Buitenlandse financiering in mln SRD	267,9	4713,1	983,4	327,1	2034,8	218,9	698,5	212,0	3188,5
Netto Binnenlandse financiering in mln SRD	1482,5	-2051,8	1414,4	2131,1	2448,8	4843,9	-1831,0	686,5	-3604,8
Overall balance in % BBP	-9,2	-10,5	-8,3	-10,1	-18,6	-11,2	2,3	-1,6	0,7
Primary balance in % BBP	-7,7	-8,0	-5,8	-6,7	-15,7	-7,5	5,5	2,4	5,6
Buitenlandse financieringssaldo in % BBP	1,2	10,5	3,2	10,4	10,0	-0,4	1,6	0,4	5,5
Binnenlandse financieringssaldo (Monetaire fin.) in % BBP*	7,9	0,0	5,1	-0,3	8,6	11,6	-3,9	1,2	-6,2
Totale overheidsschuld in % BBP	40,7	72,0	67,3	62,7	71,5	120,8	138,2	119,9	108,0
Betalingsbalans:									
Exporten goederen en diensten in mln. USD	1.856	1.625	2.143	2.236	2.287	2.446	2.300	2.672	2.775
Waarvan exporten uit de mineralensector in mln. USD	1.182	1.390	1.755	1.833	1.867	2.102	1.995	2.262	2.273
Importen goederen en diensten in mln. USD	2.695	1.721	1.780	2.070	2.413	1.845	1.896	2.502	2.814
Saldo Lopende rekening in % BBP	-9,6	-2,8	1,9	-3,0	-10,7	6,4	8,6	15,0	8,1
Saldo Kapitaal rekening in % BBP	9,4	8,3	3,2	7,5	12,7	-5,7	1,8	-10,7	-5,9
Monetaire sector:									
Internationale Reserve Positie in mln. USD	330	381	424	581	648	585	992	1018	1054
Importdekking in maanden (IR)	1,5	2,7	2,9	3,4	3,2	3,8	6,3	4,9	4,5
Importdekking in maanden (IR), excl. kasreserve						1,8	3,5	2,8	2,6
Gemiddelde wisselkoers (SRD/USD)	3,43	6,29	7,55	7,53	7,52	9,39	20,07	21,00	21,00
Inflatie	6,9	55,5	22,0	6,8	4,4	34,9	59,1	46,4	14,8
Liquideitsquote (M2/BBP)	0,61	0,78	0,65	0,64	0,64	1,32	1,23	1,02	0,91

Bron: SPS april 2022

Hierbij kunnen o.a. genoemd worden de verhoging van de omzetbelasting naar 12%, daarboven op heeft de depreciatie van de SRD ook een positieve doorwerking gehad op de indirecte belasting, vanwege een de gestegen douane koers. De verwachting is dat de stijgende trend zich dit jaar en in 2023 zal voortzetten, vanwege de maatregelen die nog geïmplementeerd moeten worden en die een positieve invloed hebben op de inkomsten m.n. de invoering van de belasting op de bruto toegevoegde waarde (BTW), de aanpassing van grondhuurbelasting, de conversie van domeingronden en het scannen van goederen op de haven door een containerscan.

Figuur 1 : het aandeel van de belastingen en niet belastingontvangsten in de totale ontvangsten

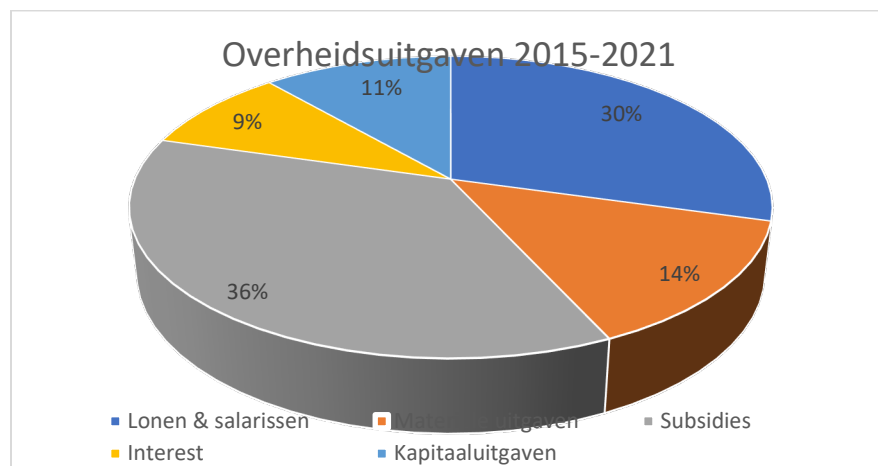
De grootste bijdrage aan de inkomsten van de staat worden geleverd door de directe belastingen, welke in de periode 2015-2021 jaarlijks gemiddeld 42% (SRD 2,9 mld) van het totaal bedroeg, daarna volgen de indirecte belastingen met 31% (SRD 2,1 mld) en de niet belasting middelen met 27% (SRD 1,9 mld) (zie figuur 1).

Uitgaven

Evenals de inkomsten vertonen de overheidsuitgaven in nominale termen een stijgende trend, aangezien deze toename van SRD 5,2 mld in 2015 naar ruim SRD 15,1 mld in 2021. De jaarlijkse toename is voornamelijk te wijten aan de forse stijging binnen de grootste uitgavenposten nl. de subsidies en de personele uitgaven. De subsidies, welke in de evaluatieperiode gemiddeld 36% (SRD 3,4 mld) van de totale uitgaven bedroegen, stegen van SRD 1,8 mld in 2015 naar ruim SRD 6,6 mld in 2021 (zie figuur 2).

Diverse vormen van subsidie zoals de aanpassingen van de sociale voorzieningen, de kosten die gepaard gaan met het in stand houden van de gezondheidssector, het subsidiëren van het openbaar vervoer en de nutsvoorzieningen, maar ook subsidies aan diverse stichtingen leggen een enorme druk op het overheidsbudget. Als onderdeel van het Herstelprogramma werd de subsidie op elektra per augustus 2021 deels afgebouwd. Echter worden diverse huishoudens nu rechtstreeks gesubsidieerd en het bestand van de BAZO verzekerden is ook drastisch teruggebracht. Desondanks neemt het totale subsidiebedrag in 2021 niet af t.o.v. 2020, omdat m.n. de toegenomen operationele kosten van de stichtingen, zoals personeelskosten en de sociale uitkeringen fors toenamen.

Figuur 2: Het aandeel van de uitgavenposten in de totale uitgaven

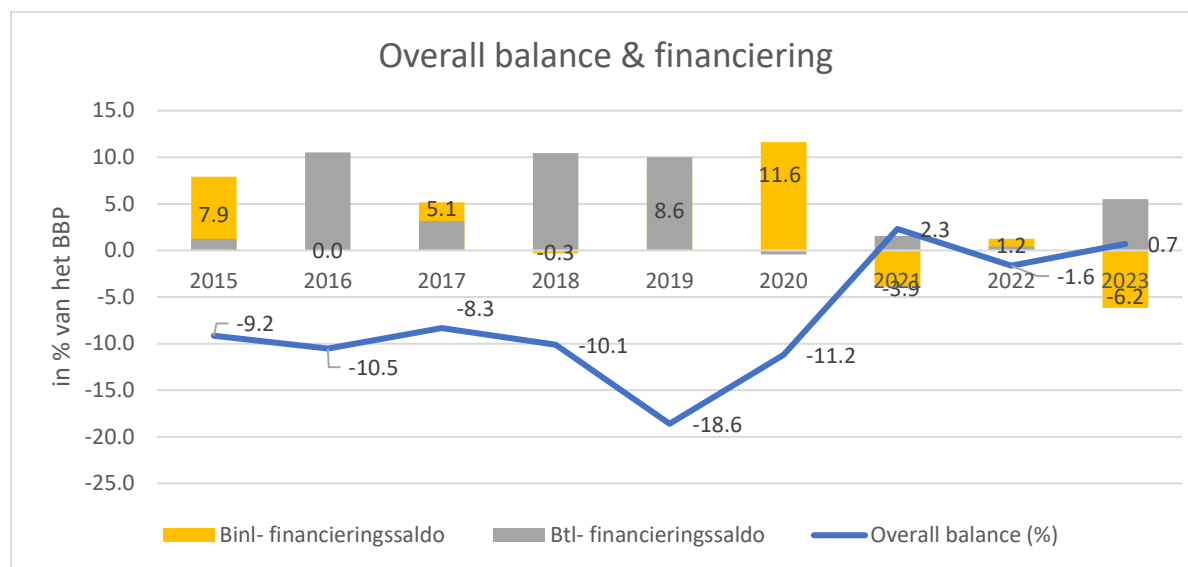

De op één na grootste uitgavenpost, de personeelsuitgaven, welke gemiddeld 30% (SRD 2,8 mld) van de totale uitgaven bedroegen steeg van SRD 1,5 mld in 2015 naar ruim SRD 4,7 mld in 2021. De toename is deels het resultaat van het aantrekken van meer landsdienaren in samenhang met de aanpassing van de salarissen. In 2018 zijn er met diverse beroepsgroepen binnen de overheid overeenkomsten afgesloten om de salarissen aan te passen. Zo zijn de salarissen van de ambtenaren met 25% per 1 Januari 2017 aangepast. Teneinde tegemoet te komen aan het koopkrachtverlies, als gevolg van de hoge inflatie, zijn de salarissen van de ambtenaren en daaraan gelijkgestelde groepen na incorporatie van een koopkracht versterking van SRD 800 en een ondersteuningstoelage van SRD 1000 per ambtenaar per maand verhoogd met 17 % in Januari 2022. Gelet op afspraken die gemaakt zijn met de diverse bonden over een aanpassing per ingaande juli 2022 van minimaal 8% is de verwachting dat de loonsom, maar ook de subsidies verder gaan stijgen, hetgeen doorwerkt in de totale uitgaven, want deze zullen volgens de projectie in 2022 en 2023 SRD 22,2 mld. respectievelijk SRD 25,8 mld bedragen.

Doordat de overheid de afgelopen periode meer heeft uitgegeven dan zij heeft ontvangen zijn er structurele tekorten opgetreden op de overheidsbegroting, welke toenamen van 9,2% van het BBP (SRD 1,6 mld) in 2015 tot zelfs 18,6% in 2019 (SRD 5,9 mld). In 2020 was het tekort nog hoog, maar minder dan 2019 nl. 11,2% van het BBP (SRD 4,3 mld) (zie figuur 3). Dankzij de implementatie van inkomstenverhogende maatregelen in samenhang met uitgaven verlagende maatregelen slaat in 2021 het tekort om in een overschot van 2,3% (SRD 0,9 mld). Indien de voorgenomen maatregelen worden uitgevoerd is de verwachting dat dit jaar er een gering tekort zal zijn van 1,6% van het BBP (SRD 0,9 mld) en in 2023 wordt er zelfs een bescheiden surplus verwacht van 0,7% (SRD 0,4 mld).

De financiering van de tekorten geschiedt deels binnenlands en deels buitenlands. In 2016, 2018 en 2019 werden de tekorten voornamelijk gefinancierd door het buitenland, terwijl in 2015, 2017 en 2020 deze overwegend een binnenlandse aangelegenheid was (zie figuur 3).

Figuur 3: De overall balance en de financiering

Zoals reeds is aangegeven werden de overheidstekorten in 2020 merendeels monetair gefinancierd. De deviezen voorraad zakte daardoor, vanwege de grotere vraag naar dan het aanbod van deviezen. Als gevolg daarvan steeg de parallelmarktcoers, terwijl de officiële koers nog kunstmatig op SRD 7,50 voor een Amerikaanse dollar werd gehouden. Bij voortzetting van dit monetaire financieringsbeleid zou – naar ruwe modelschatting- de parallelkoers zijn gestegen tot 52 SRD/US\$ in 2021 en naar gemiddeld 199 over de periode 2022 t/m 2025, met als gevolg een jaargemiddelde inflatie van 91% in 2021 en 60% over de periode 2022-2025. Bij een loonstijging die daarbij achter bleef, zou dit een jarenlange daling van de koopkracht betekenen.

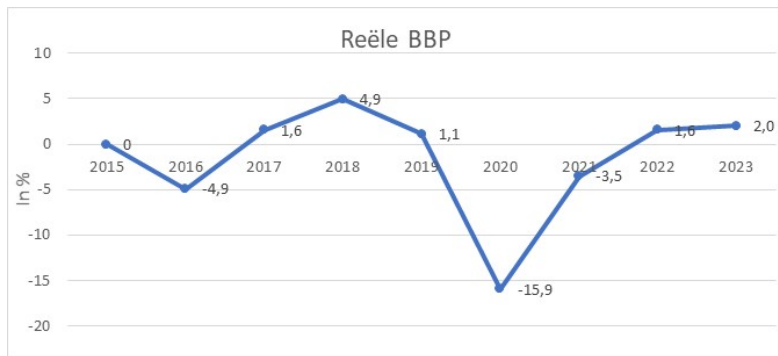
Enkele belangrijke maatregelen die al in september 2020, vooruitlopend op het Herstructureringspakket, werden getroffen, zoals de lonen, die niet aangepast werden aan de forse inflatie, de officiële koers, die op 22 september 2020 met 90% (van 7,5 naar 14,29 SRD/US\$) steeg, waardoor deze dichtbij het toenmalige niveau van de paralelkoers kwam. Hierdoor stegen de opbrengsten van de belastingen op invoer fors. Door deze combinatie van maatregelen was de monetaire financiering van de overheid vanaf september 2020 gelijk aan nul. Gelet op deze ontwikkelingen is voor de komende twee jaren de verwachting dat er nauwelijks binnenlandse financiering zal zijn van de tekorten.

Mede door de financiering van de begroting stijgt de totale schuld van de overheid van 41% van het BBP in 2015 naar 138% in 2021, hetgeen de gangbare norm van 60% ruim heeft overschreden. Volgens de projecties zal de staatsschuld in 2022 en 2023 weliswaar afnemen tot respectievelijk 120% en 108% van het BBP.

1.2.2 BBP, BoP en wisselkoers

In de periode 2015-2021 was de gemiddelde groei van de economie -2,4%. Na het beëindigen van de productie van aluinaarde door bauxietmaatschappijen kelderde de economie in 2016 tot -4,9%, maar daarna kwam er enige opleving met de productie van goud door New Mont. Het reële Bruto binnenlandsproduct groeide nl. in 2017, 2018 en 2019 met respectievelijk 1,6%, 4,9% en 1,1%. Daarna tuimelde de economie in een dal in 2020, omdat er een krimp was van 15,9% en in 2021 was de negatieve groei van het BBP minder dan in 2020 nl. 3,5% (zie figuur 4). De contractie van de economie in voornamelijk 2020 kan in verband worden gebracht met de gevolgen van onevenwichtigheden in diverse sectoren, die stagnerend hebben gewerkt op de ontwikkeling daarvan. Daarnaast hebben de relatief lage wereldmarktprijs van aardolie, de afname van de exportvolumes van goud, het afgenomen aantal toeristen en de effecten van de Covid-19 pandemie, de economie ook negatief beïnvloed. Deze pandemie, die de wereld, maar ook Suriname in haar greep heeft gehouden, heeft de zaak alleen maar verergerd, omdat vrijwel elke sector hierdoor enorm getroffen werd. Sommige bedrijven gingen zelfs over de kop of waren genoodzaakt om voor onbepaalde tijd hun activiteiten stop te zetten, terwijl andere op een laag pitje draaiden.

Figuur 4: De reële groei van het BBP

De onevenwichtigheden manifesteerden zich in 2020 bij de overheid met een enorme financieringstekort van 11,2% van het BBP, de kapitaalrekening van de betalingsbalans laat eveneens een deficit zien van 5,7%. De monetaire sector verslechterde, want de deviezenreserve was niet toereikend om de importen van tenminste 3 maanden te dekken, waardoor de wisselkoers onder druk kwam te staan, hetgeen tot een stijging van de inflatie leidde. De ontwikkelingen binnen de mijnbouwsector, welke voor meer dan 85% verantwoordelijk is voor de exportopbrengsten, weerspiegelden de afgelopen jaren (2018-2021) een somber beeld, omdat voor wat betreft goud en olie de exportvolumes bergafwaarts gingen, terwijl de prijzen van goud nogal meevielen. De olie prijzen op de wereldmarkt kelderden (m.u.v. 2018) tot 2021. Het is evident dat de prijs en volume effecten binnen belangrijkste sector van onze economie hun weerslag hebben op de reële groei van het BBP.

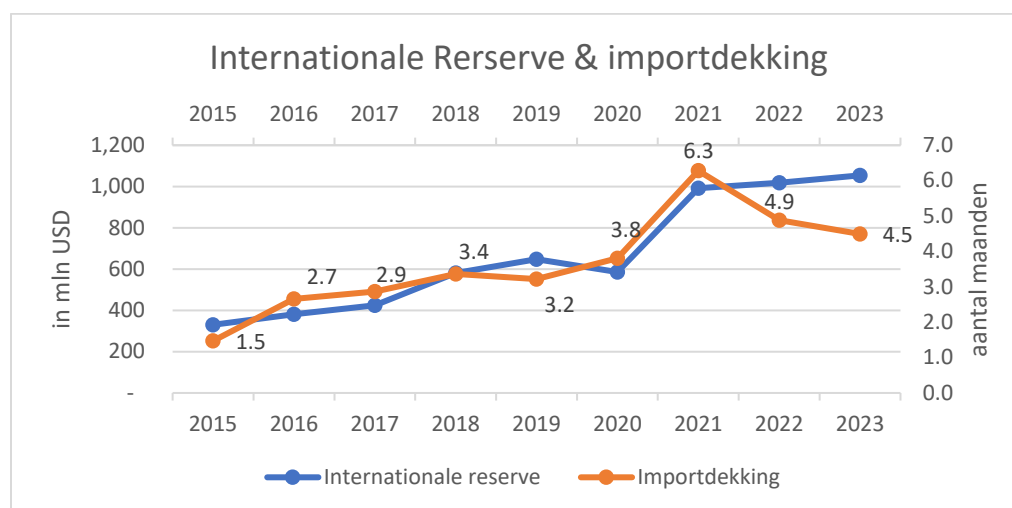
Gegeven de ontwikkelingen binnen de diverse sectoren wordt verwacht dat de economie bij voortzetting van het beleid, waarbij de uitvoering van het Herstelprogramma verder wordt gecontinueerd, zich geleidelijk aan zal herstellen. Er wordt een reële groei van het BBP geschat van circa 1,6% in 2022 en voor het volgend jaar wordt een groei van circa 2% verwacht. Zaken die ten grondslag liggen aan de verwachte groei vanaf dit jaar zijn de volume- en prijseffecten van voornamelijk goud en olie, een geschatte overschot of aanvaardbaar tekort op de overheidsbegroting, een stabiele wisselkoers, welke perspectieven biedt voor investeringen en een overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans.

De gemiddelde exporten in de evaluatieperiode bedroegen gemiddeld USD 2,1 MLD, terwijl de importen gemiddeld USD 1,7 MLD waren. Ondanks het feit dat vorig jaar de exporten van goederen en diensten met 6,0 % daalden, terwijl de importen juist toenamen met 2,8%, was er een overschot op zowel de handelsbalans als op de lopende rekening van de betalingsbalans. Deze trend zal zich volgens verwachting voortzetten op de lopende rekening, maar op de handelsbalans zullen er weliswaar in 2022 en 2023 tekorten zijn.

Deze ontwikkelingen hebben een gunstig effect op de internationale reserve positie, welke gedurende de periode 2015-2021 gemiddeld USD 563 mln bedroeg. Deze monetaire grootheid steeg van USD 330 mln in 2015 tot ruim USD 992 mln in 2021 (zie figuur 5). Deze reserve kan, indien de kasreserve niet in beschouwing wordt genomen, de minimale 3 maanden importen dekken.

figuur 5: Internationale reserve en importdekking

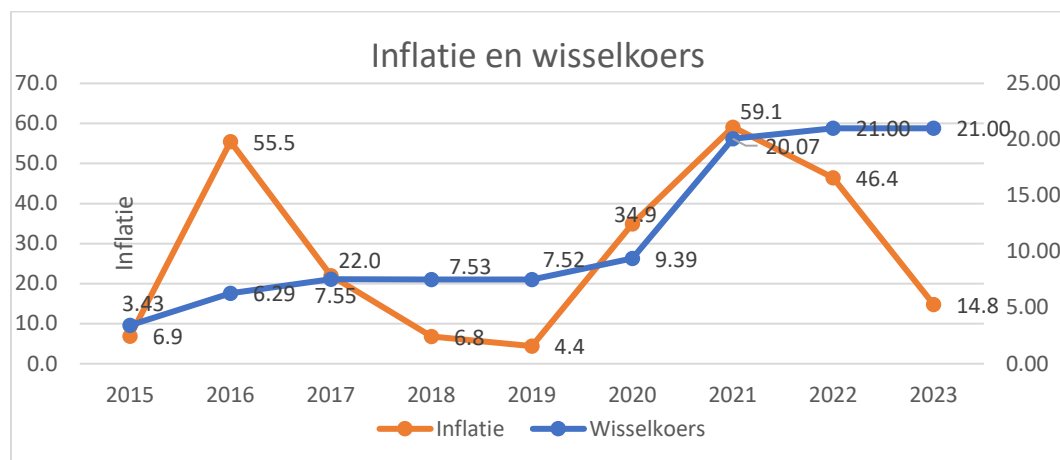
Echter kon voor 2021 niet aan deze norm voldaan worden, waardoor de parallelmarktkoers omhoog schoot, terwijl de officiële wisselkoers kunstmatig laag werd gehouden. De SRD werd in 2016 gedeprimeerd met circa 83%, daarna met 20% in het daarop volgend jaar en het bleef op dat niveau van SRD 7,50 voor USD 1 tot 2020. Vervolgens werd de officiële wisselkoers op 22 september 2020 opgetrokken naar SRD 14,29 voor een Amerikaanse dollar, daarna bleef deze op hetzelfde niveau, terwijl de parallelmarktkoers geleidelijk aan verder steeg naar SRD 28 in juni 2021. Op 7 juni 2021 werd overgestapt op een zwevende, marktconforme koers. Die bleek uit te komen op 21, evenals de parallelkoers. Door dit flexibel wisselkoersregiem, waarbij de koers door vraag en aanbod wordt bepaald blijkt dat deze al enkele maanden vrijwel stabiel is op het niveau van circa SRD 21 voor een USD. Vermeldenswaard is dat ter ondersteuning van een stabiele wisselkoers de Centrale Bank exporteurs verplicht stelt om een deel van hun exportopbrengsten in te wisselen tegen de officiële wisselkoers, de zogenaamde retentieregeling. De kwartaalgewijze overmaking van het IMF ten bedrage van circa USD 55 mln, welke voortvloeit uit een Extended Facility Fund (EFF) leningsovereenkomst van USD 680 mln kan gedurende de implementatie van het Herstelprogramma ook als waarborging van een stabiele munt worden gezien. De rust die waargenomen wordt op de valutamarkt draagt bij tot verbetering van de deviezenvoorraad sedert 2020 en -afhankelijk van de definitie ligt de importdekking sindsdien boven de 3 maanden invoer.

1.2.3 Inflatie, reële lonen, investeringen en consumptie

Na de voorgaande bespreking van de samenhangen tussen monetaire financiering, koers en deviezenvoorraad, wordt nu de inflatie, reële lonen, investeringen en consumptie gezien.

Aangezien de meeste transacties volgens een reeds achterhaalde officiële wisselkoers plaatsvonden, werkte dit inflatie in de hand. Onderstaande grafiek (figuur 6) geeft de ontwikkeling weer van de officiële wisselkoers en de inflatie.

Figuur 6: Wisselkoers en inflatie

De inflatie volgt de wisselkoers, maar daarnaast zijn er ook andere factoren die deze prijsindicator kunnen beïnvloeden. Zo hebben de gestegen olieprijs van 70% in 2021, de verhoogde energietarieven en het optrekken van de tarieven van de omzetbelasting mede ertoe bijgedragen aan het stuwten van de prijzen in 2021. De verwachting is dat ondanks de koersstabilisatie, het algemeen prijspeil relatief hoog gaat blijven in 2022 en 2023. Dit komt onder andere door importinflatie in de vorm van internationale verhoogde transportkosten, de verwachte stijging van de prijs van ruwe olie, de gestegen internationale prijzen van sommige importgoederen als gevolg van de oorlog tussen Rusland en Oekraïne en de verdere afbouw van de subsidie op de nutsvoorzieningen.

Door de inflatie vindt er uitholling van de koopkracht van de loontrekkers plaats. In dit verband is er door de werknemers een cruciale bijdrage tot het bereiken van koersstabiliteit geleverd, omdat zij loonstijgingen accepteerden, die ver achter bleven bij de inflatie. De netto reële lonen van de particulieren lopen achter in vergelijking met die van de overheid. Dit komt doordat de overheid de salarissen van de ambtenaren heeft aangepast in 2017 en 2022. De reële loondaling bij de werknemers van de bedrijven was 23,9% in 2020 en 32,8% in 2021. Dit betekent dat het reële loonniveau bij de private sector in 2021 en volgend jaren circa 50% van het niveau in 2019 bedraagt. De verwachting is dat deze minder (6,8%) gaat verslechteren dit jaar, terwijl er in 2023 een koopkrachtversterking zal optreden (8,6%). Het goede nieuws is dus dat het proces van voortdurende koopkrachtdaling bij de particulieren nu ten einde is gekomen, omdat de index van de netto reële lonen van de particulieren vanaf 2021 nagenoeg op 50% blijft t.o.v. 2019. Het slechte nieuws is dat er in dit scenario geen stijging van de koopkracht in het verschiet ligt. Bij de landsdienaren was de waarde vermindering van de reële lonen 16,3% in 2021 en in de daaropvolgende 2 jaren is de verwachting respectievelijk 18,8% en 2,2%.

De inflatie heeft ook haar doorwerking in de zowel de consumptie als de investeringen. In tegenstelling tot de consumptie van de overheid, welke in 2017, 2019, 2020 en 2021 steeg, nam de consumptie van de gezinnen gedurende de evaluatieperiode juist af. Deze daling kan toegeschreven worden aan de koopkrachtdaling als gevolg van de inflatie. De negatieve impact van de inflatie is ook duidelijk merkbaar bij de investeringen. De totale investeringen, welke in 2015 bij een inflatie van 6,9% USD 2,1 mld bedroegen, daalde tot slechts USD 0,6 mld bij een hoge inflatiepercentage van 59,1 in 2021. De verwachting is dat bij relatief lagere inflatiepercentages de investeringen in 2022 en 2023 zullen toenemen tot respectievelijk USD 1,3 mld en USD 1,7 mld. Bij de consumptie van de gezinnen is de verwachting dat deze in 2022 zal afnemen met 20,5%, maar deze zal in 2023 bij een relatief lager inflatiepercentage in 2023 stijgen met 5,5%.

2 Optimistische scenario

In het optimistische scenario zal de overheid trachten de economie een boost te geven middels investeringen, welke gefinancierd worden door het buitenland. Deze middelen zullen effectief worden ingezet om de productiviteit en de exporten te bevorderen. Daarnaast zullen de vooruitzichten van de economie alleen maar verbeteren, door een veronderstelde hoger wereldmarktprijs van goud.

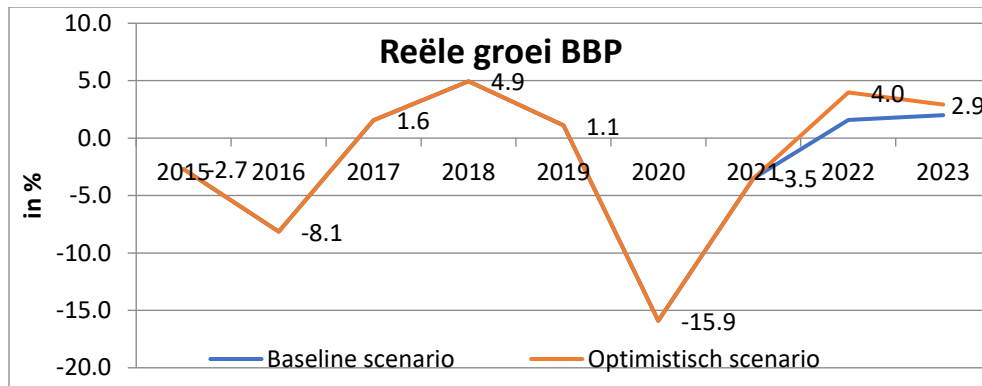
2.1 Assumpties optimistische scenario

- Gedurende de periode 2022-2026 wordt jaarlijks USD 111 mln extra besteed aan kapitaaluitgaven van de overheid.
- Deze investeringen worden gefinancierd door buitenlandse leningen, die vanaf 2027 t/m 2031 jaarlijks worden afgelost.
- Door die kapitaal investeringen zal de exportgroei jaarlijks toenemen met 3%, de productiviteit neemt toe met 1% en de salarissen van de particuliere sector zullen jaarlijks met 5% extra toenemen.
- De prijs van goud stijgt vanaf 2022 jaarlijks met 6% extra.
- Er is in dit scenario geen rekening gehouden met olie uit zee.
- De IMF lening van USD 690 mln wordt gebruikt voor versterking van de deviezenvoorraad.

2.2 Analyse optimistische scenario

De economie zal in 2022 respectievelijk 2023 groeien met 4,0% en 2,9%. Dat is ten opzichte van de baseline 2,4% extra in 2022 en in het daaropvolgend jaar met 0,9% (zie figuur 7). De groei van het reële BBP kan toegeschreven worden aan de gestegen exporten, investeringen en consumptie in samenhang met het prijseffect, vanwege die hoge goudprijzen.

Figuur 7: Reële groei optimistisch scenario

Zowel de exporten als de importen groeien extra. Echter blijkt dat door een hardere groei van de exporten er op de handelsbalans een overschot zal ontstaan, welke een gunstig effect heeft op zowel de betalingsbalans, als op de Internationale reserve (zie tabel 2). Deze reserve zal in 2022 extra stijgen met USD 137 mln en in 2023 met USD 368 mln, waardoor de importdekking exclusief de kasreserve, in tegenstelling tot de baseline resultaten nu meer dan 3 maanden zal zijn in 2022 en 2023. Derhalve is het geen reden om te gaan speculeren met vreemde valuta, teneinde de wisselkoers te beïnvloeden, want zolang de deviezenvoorraad op peil blijft, zal de koers stabiel blijven.

Tabel 2: Resultaten Optimistisch scenario

Tabel 2 Resultaten Optimistische scenario april 2022									
Indicatoren	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Economische groei	0,0	-4,9	1,6	4,9	1,1	-15,9	-3,5	4,0	2,9
BBP lopende marktprijzen in mln. SRD	17.515	20.663	26.893	29.822	31.483	38.353	38.624	59.717	70.811
Netto reële lonen bedrijven (% verandering)	-7,4	-27,4	-10,9	-5,1	-3,2	-23,9	-32,8	-4,0	12,6
Idem, Index 2019=100						76,1	51,1	49,1	55,3
Netto reële lonen overheid (% verandering)	8,4	-33,4	-2,3	20,5	27,5	-8,9	-16,3	-14,3	3,4
Consumptie van de gezinnen (volume verandering in%)	6,0	-13,0	-7,1	-8,9	6,4	-37,8	-40,7	-19,5	8,1
Consumptie van de overheid (volume verandering in %)	-46,6	-79,3	164,3	-48,1	8,3	50,1	1,3	129,4	6,8
Totale investeringen in mln USD	2141	922	946	1259	1350	216	617	1403	1684
Arbeidsplaatsen bij de bedrijven (% verandering)	-4,4	-5,2	4,7	7,5	-1,2	-27,5	-27,0	-0,5	3,2
Sector overheid:									
Totale inkomsten in mln. SRD	3.650	3.519	5.114	5.970	6.434	7.065	16.010	24.860	30.334
Belasting inkomsten	2.720	2.586	3.544	4.142	4.717	5.132	11.831	17.784	22.142
Niet-belasting inkomsten	930	933	1.570	1.828	1.718	1.934	4.039	6.525	8.192
Schenken	0	0	0	0	0	0	140,18	551,048	
Totale uitgaven in mln. SRD	5.254	5.697	7.354	8.984	12.291	11.363	15.119	25.035	29.597
Personele uitgaven	1.533	1.602	1.922	2.414	3.251	4.035	4.664	6.220	7.685
Subsidies	1.769	1.750	2.404	3.501	4.218	3.815	6.564	7.673	8.063
Materiele uitgaven	1.273	1.093	1.119	871	1.818	1.257	1.657	4.194	5.097
Interest	249	516	672	1.010	913	1.411	1.251	2.217	2.960
Kapitaal uitgaven	431	736	1.237	1.188	2.092	845	983	4.731	5.792
Overall balance in mln SRD	-1.604	-2.178	-2.240	-3.014	-5.857	-4.298	891	-175	1.265
Netto Buitenlandse financiering in mln SRD	267,9	4713,1	983,4	327,1	2034,8	218,9	698,5	2542,4	5519,0
Netto Binnenlandse financiering in mln SRD	1482,5	-2051,8	1414,4	2131,1	2448,8	4843,9	-1831,0	-2367,1	-6784,2
Overall balance in % BBP	-9,2	-10,5	-8,3	-10,1	-18,6	-11,2	2,3	-0,3	1,8
Primary balance in % BBP	-7,7	-8,0	-5,8	-6,7	-15,7	-7,5	5,5	3,4	6,0
Buitenlandse financieringssaldo in % BBP	1,2	10,5	3,2	10,4	10,0	-0,4	1,6	4,3	8,0
Binnenlandse financieringssaldo (Monetaire fin.) in % BBP*	7,9	0,0	5,1	-0,3	8,6	11,6	-3,9	-4,0	-9,8
Totale overheidsschuld in % BBP	40,69	72,03	67,28	62,72	71,51	120,76	138,16	108,33	89,74
Betalingsbalans:		-0,12	0,32					1813,07	2331,00
Exporten goederen en diensten in mln. USD	1.856	1.625	2.143	2.236	2.287	2.446	2.300	2.878	3.226
Waarvan exporten uit de mineralensector in mln. USD	1.182	1.390	1.755	1.833	1.867	2.102	1.995	2.448	2.675
Importen goederen en diensten in mln. USD	2.695	1.721	1.780	2.070	2.413	1.845	1.896	2.601	2.988
Saldo Lopende rekening in % BBP	-9,6	-2,8	1,9	-3,0	-10,7	6,4	8,6	15,5	11,7
Saldo Kapitaal rekening in % BBP	9,4	8,3	3,2	7,5	12,7	-5,7	1,8	-5,8	-1,6
Monetaire sector:									
Internationale Reserve Positie in mln. USD	330	381	424	581	648	585	992	1155	1422
Importdekking in maanden (IR)	1,5	2,7	2,9	3,4	3,2	3,8	6,3	5,3	5,7
Importdekking in maanden (IR), excl. kasreserve						1,8	3,5	3,3	3,9
Gemiddelde wisselkoers (SRD/USD)	3,43	6,29	7,55	7,53	7,52	9,39	20,07	21,00	21,00
Inflatie	6,9	55,5	22,0	6,8	4,4	34,9	59,1	48,5	17,1
Liquideitsquote (M2/BBP)	0,61	0,78	0,65	0,64	0,64	1,32	1,23	0,97	0,87

Door de extra kapitaalinvesteringen van de overheid nemen de uitgaven fors toe, maar de inkomsten nemen eveneens substantieel toe, omdat de overheid ook extra inkomsten (belastingen) genereert uit de gestegen exportopbrengsten. Dit resulteert in een gering financieringstekort bij de overheid van 0,3% van het BBP in 2022 en een -overschot van 1,8% in 2023. De inflatie die zal vanwege de hoge goudprijs extra stijgen met gemiddeld 2,2 % in 2022 en 2023. De netto reële lonen zullen, ondanks de ontwikkeling op het algemeen prijspeil, dankzij de economische groei verbeteren. Desondanks zal er geen noemenswaardige fluctuaties plaatsvinden van de wisselkoers, omdat de internationale dekking de minimale importen dekt.

Samenvatting²

Suriname werd geplaagd door een tekort aan deviezen en financieringstekorten bij de overheid. Toen die niet verder door het buitenland werden gefinancierd, stapte men over op monetaire financiering, waardoor de deviezenvoorraad negatief werd beïnvloed. De wisselkoers steeg van 3,4 in 2015 naar 6,3 in 2016, in 2017 en de daarop volgende jaren tot 7,6. Vervolgens steeg deze in 2020 tot 9,3 en sedert 2021 is de wisselkoers vrijwel stabiel op het niveau van 21. Door de depreciaties steeg de inflatie. Andere componenten die bijdroegen aan de inflatie waren de internationale prijsstijging van energie, de indirecte belastingen en de loonkosten.

De reële lonen daalden voortdurend en waren in 2021 minder dan de helft van het niveau in 2019. Omdat de inflatie na augustus 2021 (toename elektriciteitsarieven) beperkt bleef tot 2% per maand en de lonen begin 2022 met 17% werden verhoogd, is er nu voor het eerst sinds jaren, een kleine koopkrachttoename. Voor verdere koopkrachtversterking is eerst groei van de reële export nodig. Zonder exportgroei zal een loonsverhoging slechts leiden tot depreciatie van de Surinaamse dollar, dus tot inflatie.

Behalve een baselinescenario is ook een optimistisch scenario doorgerekend. In dat scenario leent de overheid kapitaal in het buitenland voor de financiering van ontwikkelingsuitgaven. Die middelen zullen slechts voor projecten die zichzelf terugverdienen aangewend worden; dus projecten die meer opleveren dan ze kosten. Daaruit kunnen dan rente en aflossingen worden betaald. Dit scenario levert economische groei op en toename van de koopkracht. Indien de uitgaven, welke gefinancierd zijn door leningen niet leiden tot duurzaam hogere export, wordt het optimistische scenario een pessimistisch scenario met koopkracht beneden het baseline scenario. De scenario's zijn doorgerekend met het Surya model³ van de Stichting Planbureau Suriname.

---

² De complete Outlook 2023 staat op de homepage van SPS: www.planningofficesuriname.com. Dat is inclusief een tabel met de macro-economische kerngegevens voor de jaren 2015 tot en met 2023.

³ zie meer informatie over de modellen op www.stuseco.nl